

Geoekonomika a zahraniční politika Číny

Čína sahá k ekonomickému vedení státu častěji, důrazněji a nápaditěji než kdy dříve.

Dr. James Reilly, odborník na východní Asii z Lowy Institute

Žádný stát, žádná vláda v dějinách ještě nikdy neměly pod kontrolou takové bohatství jako Čína.¹ Ta je s rostoucí ekonomickou silou čím dál způsobilější tuto sílu využít k dosahování geopolitických cílů a rozhodně se tomuto pokušení nebrání. Často je právem označována za nejzdatnějšího geoekonomického aktéra na světě. Projekce moci se v celosvětovém i regionálním měřítku proto stala spíše ekonomickou (než vojenskou) záležitostí. „Peking hraje geoekonomickou hru mistrně,“ vyjádřil se jeden komentátor. „Vyhýbá se válkám a politickým střetům a soustředí se na obchod – geoekonomický vliv Číny dalece přesahuje její současnou ekonomickou sílu. Ostatní země se neobávají Čínské armády; obávají se toho, že Čína může ostatním poskytovat nebo upírat obchodní a investiční příležitosti.“²

Na příkladu Číny lze dobře ukázat, jak fungují geoekonomické nástroje v praxi – a především jak se dají kombinovat; my se budeme věnovat

šesti případovým studiím použití geoeconomických prostředků. Začneme Tchaj-wanem, který je pro Čínskou komunistickou stranu od chvíle, kdy se dostala k moci, ohniskem sporů. Peking dobře chápe, že hrozba silou napomáhá spíše uchovat status quo než snahám o postupné znovusjednocení. Proto se snaží Tchaj-pej obklíčit pomocí strategie opírající se o dva prvky: různými geoeconomickými opatřeními postupně zbavuje Tchaj-wan posledních zahraničních spojenců a současně silně geoeconomicky tlačí přímo na Tchaj-pej. Poté se podíváme na Severní Koreu, jejíž komplikované spojení s Čínou je stejně trvalé jako napětí mezi ní a Tchaj-wanem. Na rozdíl od Tchaj-wanu však Peking nedokáže Pchjongjangu věrohodně pohrozit silou. Protože se Číně nedaří Pchjongjang tak snadno kontrolovat jako dříve, obohatila svůj dosavadní repertoár geoeconomických prostředků o energetická, obchodní, investiční a měnová opatření, která jí mají společně s dlouhodobě využívanou ekonomickou pomocí zajistit, že udrží Severní Koreu na uzdě.

Následně se podíváme do Japonska, jež představuje pro Peking další případ překypující historickými pnutími; v tomto případě ale vstupují do hry (bezprostředněji než v predešlých případech) rovněž Spojené státy, které jsou jediným státem, který má s Japonskem uzavřenu smlouvu o obraně. Čínští představitelé ve snaze prosadit své územní nároky a současně narušit japonsko-americké spojení si rovněž v tomto případě uvědomili, že vojenská síla sama o sobě nepostačuje; rozhodli se proto projevit své rozčarování z toho, že jim Tokio brání dosáhnout jejich geopolitických cílů, různými geoeconomickými opatřeními, jež cíleně zneužívají hospodářské závislosti Japonska na čínské výrobní a spotřebitelské základně. Mnohé z těchto geoeconomických taktik Čína často uplatňuje v zahraničně-politických vztazích se státy jihovýchodní Asie. Situace v této oblasti je však složitější, region je otevřenější, a Čína si zde proto ve snaze dosahovat svých cílů stejně často pomáhá pozitivními pobídkami.

Nakonec se zaměříme na jižní Asii, na vztah Číny s Indií a Pákistánem. Přestože trojúhelníkový vztah mezi těmito zeměmi nezaznamenal většího vývoje, změnila se taktika. Vztahům mezi Islámábádem, Pekingem a Novým Dillí po desetiletí vtiskovalo ráz vojenské soupeření: nukleární závody Pákistánu a Indie, příhraniční šarvátky, potyčky a přestřelky mezi Indií a Čínou nebo čínská vojenská pomoc Pákistánu; Čína však začala při jednáních s oběma zeměmi spoléhat na geoeconomická opatření. Jde

jak o přímou a smluvně vyjádřenou pomoc (například nezastíraná, bezskrupulózní finanční pomoc a dodávky energií Pákistánu nebo blokování mnohostranné pomoci Indii v období vyhocených územních sporů), tak o dlouhodobá a strategická opatření (zajištění účasti Pákistánu na projektu Nové hedvábné stezky /New Silk Road/ nebo návštěva nově jmenovaného čínského premiéra v Indii spolu se zástupci 41 čínských společností). Na tomto případě je nejzajímavější, že – jak se zdá – Dillí pod vedením premiéra Naréndry Módiho směřuje k podobnému přístupu ke geoeconomice, čímž zřejmě alespoň z části následuje příkladu Číny.

Jakkoli je těchto šest případů odlišných, můžeme mezi nimi vyzozorovat podobné prvky a společné vzorce. Čínští představitelé bez ohledu na různorodost okolností a cílů používají řadu stejných taktik, a proto je dobře možné, že čínský zahraničně-politický aparát dosáhl jakéhosi operativního konsenzu v geoeconomické oblasti, pokud jde o to kdy, jak a proč. Průkazné úpravy a zdokonalování těchto taktik naznačují, že čínská geoeconomická politika je spojena s chutí a schopností učit se. Z řady geoeconomických pokusů, které buď selhaly, nebo měly nevítané účinky, je zároveň jasné, že Čína se má ještě leccos učit. Nemluvě o tom, že to vyvolává důležitou otázku, jak efektivní a významná tato geoeconomická opatření jsou. K této otázce se podrobněji vrátíme v páté kapitole.

Tchaj-wan: geoeconomické snahy Pekingu na cestě ke znovusjednocení

Z pohledu Pekingu všechna historická fakta a zákonitosti potvrzují, že „Tchaj-wan je nedílnou součástí Číny“.³ Tchaj-wan naopak trvá na právech, která si drží jakožto nezávislý stát od roku 1949, kdy se Čankajškovy jednotky po porážce Mao Ce-tungovou komunistickou armádou uchýlily na malý ostrov. Vedle velice citlivé otázky suverenity tu jde i o jiné, složitější geopolitické problémy. Peking si uvědomuje, že v době míru by Tchaj-wan mohl Číně bránit posilovat její námořní vliv a bezpečnost; v době války by mohl Tchaj-wan posloužit jako základna pro nepřátelské vojenské operace.⁴ Čínští představitelé doufají, že když budou důsledně uplatňovat politiku jedné Číny, dosáhnou nakonec nenásilného znovusjednocení a vytvoření „jedné země s dvěma systémy“ v oblasti Tchajwanského průlivu. Použití

síly však Peking zcela nezavrhne, což stále připomíná přibližně 1 600 raket namířených na Tchaj-wan.⁵ Vojenská hrozba je však přítomná v úžině celá desetiletí a nelze s její pomocí vysvětlit, jak se Pekingmu podařilo v posledních letech zvrátit postoj ostatních zemí v regionu i ve světě k otázce Tchaj-wanu ve svůj prospěch.

Snahy o znovusjednocení Peking kromě vojenské hrozby podpořil celou škálou geoekonomických opatření. Čína ve snaze přivést Tchaj-wan na cestu k možnému sjednocení čím dál tím víc spoléhá na strategii ekonomického obklíčení a pronikání. Její strategie má dvě roviny: v první, multilaterální rovině se Čína všude po světě snaží geoekonomicky prosadit svou politiku jedné Číny; v druhé, bilaterální rovině Čína postupuje obdobně a využívá geoekonomiku ve svých vztazích s Tchaj-wanem.

V mezinárodní rovině Čína odedávna podmiňuje své zahraniční vztahy s dalšími státy odklonem od Tchaj-wanu. V roce 1992 například Francie prodala Tchaj-wanu tryskové stíhačky Mirage, na což čínská vláda odpověděla uzavřením francouzského konzulátu v Kantonu, a znemožnila tak francouzským společnostem, aby tam stavěly podzemní dráhu.⁶ Politika jedné Číny, podle níž je Tchaj-wan nedílnou součástí Číny a státy nemohou udržovat současně vztahy s Čínou i Tchaj-wanem, byla prvním krokem v rámci „normalizace“ vztahů mezi Čínou a Jihoafrickou republikou.⁷ Číně se pak podařilo tytéž diplomatické podmínky uplatnit i ve zbytku Afriky a na západní polokouli.⁸

Čínská strategie je úspěšná. Souhlas s Čínským stanoviskem vůči Tchaj-wanu je nutnou, a někdy dokonce výslovnou, podmínkou čínských investic nebo ekonomických vztahů; proto Gambie v roce 2013 jako prozatím poslední země přistoupila na politiku jedné Číny, a zanechala tak Tchaj-wan jen s 22 spojenci, povětšinou malými státy v Jižní Americe, Africe a Tichomoří, jako je například Nikaragua nebo Tuvalu.⁹

Navíc došlo k podstatnému ideologickému posunu v čínské politice, neboť Peking začal naznačovat, že je odhodlán uplatnit sankce vůči zemím, o kterých se domnívá, že se pokouší posílit status nezávislosti, který Tchaj-wan de facto má. Když byla v roce 2010 v USA zveřejněna smlouva o dodávce zbraní pro Tchaj-wan v hodnotě 6,4 miliardy dolarů, vyhrožoval čínský ministr zahraničí Che Ja-fej americkému velvyslanci Jonu Huntsmanovi, že Čína „uvalí sankce na [americké] společnosti, které [...] se budou podílet na dodávkách zbraní určených pro Tchaj-wan“.¹⁰